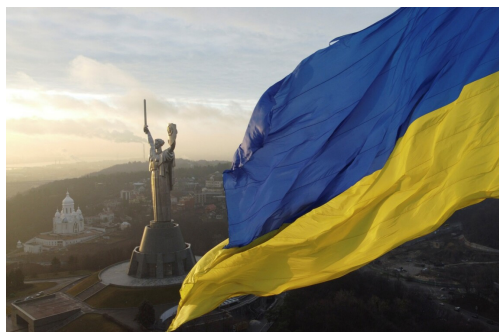

о. Мирон Бендик

Уже тридцять років ми живемо в незалежній державі. Для тих, котрі родом із Радянського Союзу, українська незалежність і досі є чимось із розряду фантастики, для ровесників же незалежності – щось самозрозуміле. Наш народ за цей час зумів здобути собі у світі ширих друзів і симпатиків. Для них ми унікальні своїм потягом до свободи й незалежності. За ці роки ми зуміли зорганізувати декілька революційних Майданів. У відповідь на це в нас з'явилися як вірні приятелі, так і непримиренні вороги.

Оглядаючись на прожите тридцятиріччя, нам важливо не обмежитися лише враженнями та емоціями, а глибше увійти в те, що з нами сталося. А для цього варто побачити в незалежності не тільки факт, а й дар.

Справді, нічого у світі не відбувається випадково, але й не все є лише проявом закономірності. Дискусія, яку ведуть навколо нашої незалежності, відбувається саме між цими двома полюсами. Одні стверджують, що незалежність якось «упала нам на голову» за збігом обставин. Тому й відбулася неначе попри нашу свідомість, безкровно й суто випадково. Ми й самі були шоковані, почувши 24 серпня 1991 року, що не якісь терористи чи націоналісти, а саме комуністи проголосили незалежність України.

Інші диспутанти, навпаки, стверджують, що наша незалежність є історичною закономірністю. Вона була вистраждана сторіччями боротьби народу. За неї були віддані життя найкращих синів України. І, врешті-решт, народ добився здійснення своєї «споконвічної мрії».

Так чи інак, але незалежність трактується чи то як непорозуміння й випадковість, чи як

доконаний факт. Проте й досі вона є здебільшого «чимось» назовні нас і понад нами, із яким тепер потрібно якось жити. До того ж, приклад нашої сусідки Білорусі показує, що незалежність може бути й утрачена. Невже як на здобуття, так і на втрату незалежності ми не маємо жодного впливу? Невже вона, незалежність, як прийшла, так і може піти?

Християнський погляд на незалежність народу відмінний тим, що враховує, зокрема, такі її складові, як Боже Провидіння та особисту свободу людини. Інакше кажучи, незалежність є, з одного боку, Божим даром, а з іншого – людським вдячним його прийманням. Тобто не тільки обставини, історичні закономірності, ті чи ті люди – політичні й громадські діячі, герої й антигерої незалежності, – а й Бог і ми, кожен із нас – це також співтворці незалежності.

Справді, незалежність була для нас розкішним, казково Божим даром. Ми її отримали авансом, бонусом, несподівано й, як показав час, не без проблем. Головна наша проблема – у ступені прийняття дару незалежності. Адже бути незалежним є однією з рис Божого образу в нас – підстави нашої гідності. Бути незалежним – це вільно окреслювати себе, свою систему вартостей, свої відносини з Богом і людьми. Такі можливості ми дістали в дар від Бога тридцять років тому.

Перед отриманням цього дару ми були залежними – культурно, політично й економічно. Ми проживали «під патронатом» партії й чужої держави-імперії, «в тіні» «великого російського народу» – нашого «старшого брата». Фактично жили як завойований народ в імперії під назвою Радянський Союз. Там ми були в імперському сприйманні «хохлами» чи «малоросами», сало- і вареникоїдами, які п'ють самогон і танцюють гопака.

Це – типові риси колоніального мислення колонізаторів, для яких тубільці – не «народ», а «народець, плем'я». Своє бачення вони нав'язували й нам – поневоленому й колонізованому народові. Його наслідком стало масове переконання, що без Росії – колоніальної метрополії – ми не проживемо й не виживемо. Тих, хто думали інакше, відразу проголошували «ворогами народу» чи «божевільними» й ізолювали в концтаборах чи «психушках».

І от «грянула» незалежність. Через неї Бог відкрив, що доба залежності закінчилася. Проте наш народ назагал вважав інакше. І це породило першу – ментальну проблему сприйняття Божого дару незалежності. Тепер таку ментальність ми називаємо «ватною». Тоді ж «ватництво» було масовим проявом постколоніальної свідомості.

Процес деколонізації України, розпочавшись відтоді, й досі відбувається непросто. Адже потрібно мати неабияку мужність, аби відірватися від традиційних імперських наративів, зокрема щодо нашої історії, національних героїв, мови й культури.

«Лупали» цю колоніальну скалу наші Майдани. Їхні учасники розбивали «ватні кокони» й гамівні сорочки, у які дбайливо століттями «загортала» нас імперія. Приходячи на Майдани населенням, складеним із «середньостатистичних» мешканців території, ми ставали патріотично згуртованим народом на «власній землі», приходячи малоросами, ставали українцями.

Ми також побачили з позицій нової майданної свідомості, наскільки «ватною» була наша влада. Відсидівшись і пере чекавши Майдани, вона опісля намагалася все відіграти назад. Навіть уживаючи час від часу якісь майданівські гасла, влада водночас залишалася у звичному для себе від століть світі – бути намісниками імперського центру.

Несамостійність влади й досі проявляється в її намаганнях безкритично копіювати чужі зразки поведінки, чужі економічні й політичні моделі розвитку. Водночас себе саму влада сприймала й сприймає в душі гірших імперських зразків як власницю права на безконтрольне панування «над народом» – зневажуваним «бидлом». Вони, влада, за версією одних, – то європейці, спадкоємці демократичних традицій козаччини чи міського «магдебурзького права». За версією інших, вони, навпаки – органічна складова «руського мира», яким заважають різні «нацики» («нацисти-бендеровці»).

У нашому політикумі й досі не вщухає постколоніальний за суттю спір: куди культурно й геополітично маємо рухатися – на Схід чи на Захід, у Росію чи у Європу? Ми навіть не задумуємося про комплекс меншовартості, який лежить в основі так поставленого питання.

І просхідні, і прозахідні політики приймають за аксіому, що ми самі не проживемо. А це класична колоніальна ідеологема! На цій «платформі» мовчазно сходяться що промосковські, що пронатовські адепти. На ній однозгідними стають ті, котрі в щоденному житті ревно ненавидять одні одних. Хоча й члени одного народу, вони себе так не сприймають саме через залежне, рабське плазування перед іншими. Пригадаймо Шевченкову характеристику бодай промосковських можновладців: «Раби, підножки,

грязь Москви»...

Крім цих кричущих фактів суспільної ментальної залежності можновладців, ми ще й досі назагал перебуваємо в залежності особистісній, яка в християнстві називається гріховною. Гріховна залежність чи рабство, на відміну від рабства ментального, має не зовнішньо успадкований, а внутрішньо обраний характер. Має гріховне рабство три форми – залежності від речей/грошей, від влади та від слави. Класичними рабами грошей є наші мільярдери, рабами влади – наші політики, рабами слави – публічні й громадські діячі.

Рабами гріха легко маніпулювати: одних можна купити за гроші (корумпувати), інших – за посади, учинивши своїми маріонетками, ще інших – за обіцянки кар'єрного зростання, аби вони по-лакейськи прославляли нікчемних «добродіїв та батьків нації». Люди, гріховно по-рабськи залежні, особливо небезпечні для незалежності України, бо способом свого життя та світогляду не сумісні з нею.

При цьому назовні вони без проблем кидаються незалежницькими гаслами, для них вишиванка на публічних заходах – неодмінний дрес-код, вони навіть говорять українською – особливо коли це добре оплачується, сприяє кар'єрі чи зміцнює владу, зокрема задля здобуття під час виборів популістичної підтримки у «греко-католицькій» Західній Україні та діаспорі. Вони демонструють своє українство назовні саме тому, що до нього внутрішньо й органічно не належать. Вони навіть демонструють свою релігійність, у кращому разі трактуючи її як етнографічну екзотику, у гіршому – як пережиток минулого, ідеологічну «надбудову» над економічним базисом, який «зараз» доречно законсервувати (наприклад: «я агностик, але підтримую томос»).

Серед змінних складових цього набору рис типового сучасного українця знаходиться й незалежність, яка ще не стала категоричним імперативом, абсолютною й безумовною вартістю. І в цьому найбільший ризик такої залежної й тому відносної незалежності. Чого їй не вистачає і що потрібно зробити задля її зміцнення? Відповідь очевидна – ми ще не прийняли незалежність як безумовний дар Божий, від якого за жодних обставин не можна відмовитися.

Звичайно, до релігії не можна змусити, як, зрештою, і до незалежності. Але якщо ми не приймемо її вільно, то нас примусово її позбавлять. Це вже роблять із білорусами, це намагаються зробити з нами в Криму й на сході України. Ментальні раби радять нам

торгувати незалежністю, «домовлятися про мир», погоджуватися на «м'якші» форми залежності. При цьому вони просторікують, що «в сучасному світі» всі так чи інакше одні від одних залежні. Звідси висновок, що рабство є невід'ємною рисою сучасності.

І якщо в нас нема релігійного стрижня, збудованого на абсолютних і непроминальних цінностях, тоді неминуче «в кожного своя правда», а відтак відносною є й незалежність. Ми опинимося в епосі не тільки «постправди», але й «постнезалежності». Характерно, що на російських телеканалах слово «незалежність» зробили «наріцательним». Його відносять тільки до України й не перекладають на російську. Це символічно: у Росії незалежності нема, а тому й дратують цю державу ті, котрі її не тільки мають, а й готові за неї жертвувати.

Ще одне: Боже походження дару незалежності гарантує її незнищенність. Ніхто ніколи Бога не переміг і не переможе. Ніхто також не переможе нашу незалежність, якщо наша неміч у її забезпеченні спиратиметься на Божу всемогутність. Тільки тоді будемо безпечні й певні, за словами апостола Павла: «Якщо Бог із нами, то хто проти нас?» (Рим.8,31) Подбаймо, аби це Павлове «якщо» в нашому українському виконанні стало «так».

о. Мирон БЕНДИК, Дар незалежності // СЛОВО №3 (87), вересень-листопад 2021